

Lunds universitet
Språk- och litteraturcentrum - Arabiska
ARA324 HT 06
Handledare: Kerstin Eksell

Jumla ismiyya

- Arabisk syntaktisk analys av nominalsatser, topikalisering och framföreställt subjekt

Innehåll

1. INLEDNING	3
1.1 SYFTE	3
1.2 METOD	3
1.3 DISPOSITION	4
1.4 AVGRÄNSNING.....	4
1.5 LITTERATUR	4
2. HISTORISK BAKGRUND	6
2.1 DEN ARABISKA GRAMMATIKENS FRAMVÄXT	6
2.2 <i>IBTIDÅ</i> 'S UTVECKLING HOS DE ARABISKA GRAMMATIKERNA.....	7
3. TERMINOLOGI	9
3.1 PROBLEMEN MED TERMINOLOGIN	9
3.2 DEFINITIONER	9
3.2.1 <i>Jumla ismiyya och jumla fi'liyya</i>	9
3.2.2 <i>JIs satsdelar</i>	10
3.3 SEMITISTIKENS NOMINALSATS	11
3.3.1 <i>Fischers satsindelning</i>	11
4. ARABISK SYNTAKTISK ANALYS AV <i>JUMLA ISMIYYA</i>	13
4.1 DEN ENKLA NOMINALSATSEN	13
4.1.1 <i>Analys</i>	13
4.1.2 <i>Kommentar</i>	14
4.2 FRAMFÖRSTÄLLT SUBJEKT I VERBALSATSEN	14
5.2.1 <i>Analys</i>	14
4.2.2 <i>Kommentar</i>	15
4.3 DEN TOPIKALISERADE SATSEN	16
4.3.1 <i>Analys</i>	16
4.3.2 <i>Kommentar</i>	17
5. FUNKTIONELLA SKILLNADER MELLAN <i>JUMLA ISMIYYA</i> OCH <i>JUMLA FI'LIYYA</i>	19
5.2 VERBALSATSEN – VS OCH SV	19
5.3 TOPIKALISERING	20
5.4 TEXTSYNTAKTISKA SKILLNADER	22
6. SAMMANFATTNING	23
7. APPENDIX: SAMMANSTÄLLNING AV ARABISKA TERMER	24
8. BIBLIOGRAFI	25
8.1 KÄLLOR	25
8.2 LITTERATUR	25

Under mitt studieår i Jordanien fick vi en hemuppgift där ett delmoment var att omvandla en enkel verbalsats till ”*jumla ismiyya*”, en term som jag genom studiematerialet vi använde i Lund¹ hade lärt mig betydde nominalsats, alltså en mening utan verb. Jag antog så att uppgiften skulle lösas genom att omvandla verbet till ett substantiv. När jag fick tillbaka uppgiften rättad visade det sig att vad vi var menade att göra, var att helt enkelt ändra ordföljden så att subjektet hamnar först i meningen och låta verbet stå kvar, och övningen handlade i själva verket om hur verb-subjekt kongruensen påverkas av att verbet flyttas.

Något senare nämnde en arabisk vän i något sammanhang den berömda och vackra inledande raden till en av *al-mu‘allaqât*,

لِخَوْلَةٍ أَطَّلَتْ بَبْرَكَةٍ تَهْمَدِ تَلُوْحُ كَبَائِي الْوَشْمِ فِي ظَاهِرِ الْيَدِ

och när jag bad honom skriva upp den till mig, stavade han det andra ordet med genitivvokalen *kasra*. Jag frågade honom om detta. Han funderade en stund, gick igenom meningen ord för ord och ändrade sig sedan: ordet skulle vara *marfû‘*, nominativ. Jag tyckte att misstaget var märkligt eftersom det är enkelt att se att detta ord är subjekt, och anmärkte med vad jag tyckte var en rimlig översättning av ”subjekt”, att ordet ju var *fâ‘il*. Han svarade att jag hade fel och förklarade att vad som förvirrade honom var att ordet var *mubtada‘ mu‘akhkhar*, vilket för mig var helt obegripligt.

¹ Schultz, Eckehard, m. fl. (2000) *Standard Arabic – An Elementary-Intermediate Cours*, Cambridge: Cambridge University Press

1. Inledning

1.1 Syfte

Syftet med den här uppsatsen är att undersöka den arabiska grammatiska traditionens satsanalys av de meningar som i arabisk terminologin betecknas *jumla ismiyya*. Dessa beskrivs traditionellt (men inte helt korrekt) som meningar som inleds med nomen.

Uppdelningen av alla sätser i de två kategorierna *juma ismliyya* (härefter JI) och *jumla fi'liyya* (härefter JF) är helt grundläggande i arabisk syntaktisk analys. För den som lärt sig arabiska genom europeisk skolgrammatik är uppdelningen svårförståelig och godtycklig. En del av denna undersökningens syfte är att genom undersökningen av den arabiska nationalgrammatikens beskrivning av det arabiska språkets syntax, finna vad som ligger bakom denna uppdelning.

Den arabiska grammatiska traditionen har aldrig haft som syfte att behandla något annat än det arabiska språket och utvecklade ett relativt strikt och avgränsat system som tog sin kanoniska form vid 1000-talet och sedan dess varit i stort sett oförändrat. Böcker i ämnet författade så tidigt som på 1100-talet har behållit sin aktualitet och status och används fortfarande i undervisning i arabvärlden. Att den arabiska nationalgrammatiken i sin slutgiltiga utformning är så strikt formaliserad gör den givetvis lättare att studera.

Ämnet för uppsatsen är alltså inte språket i sig utan *beskrivningen* av språket. Att förstå den inhemska grammatikens beskrivning är nödvändigt för att diskutera språkliga frågor över kulturgränsen, exempelvis vid utlandsstudier, och för att kunna konsultera de arabiska klassiska grammatikerna. Vidare kan det bidra till en djupare förståelse av ett språk att ha tillgång till alternativa, och kanske kompletterande beskrivningar av det.

1.2 Metod

Uppsatsens syfte är att undersöka den arabiska traditionens syntaktiska analys av JI, men plats kommer också att ges åt hur västerländska grammatikor beskriver dessa meningar. Detta av två anledningar; dels för att det kan vara till hjälp att klargöra exempelmeningarnas syntax med ett system läsaren sannolikt är mer van vid, innan de undersöks enligt arabisk metod, och dels för att visa på kontraster mellan dessa två traditioners framställning. Därför presenteras exempelmeningarna genomgående med deras satsdelar definierade både enligt arabiskt och europeiskt skolgrammatiskt system, med förbehållet att det senare kan variera beroende på vilken grammatika man utgår från. I den här uppsatsen följs Dahlgrens *Arabisk högskolegrammatik* eftersom denna är på svenska och är representativ för grammatikor med senare datum.

Kapitlen som redogör för terminologin och själva satsanalysen (3 och 4) ger en formell grammatisk framställning, medan kapitel 5 använder en fri funktionsgrammatisk diskurs.

1.3 Disposition

Uppsatsen är disponerad så att det efter en kort beskrivning av den arabiska språkvetenskapliga traditionens uppkomst och utveckling, förs en diskussion om de för ämnet relevanta arabiska grammatiska termerna, vars mål är att definiera dem i relation till vedertagna västerländska begrepp.

Sedan diskuteras och undersöks den arabiska satsanalysen av nominalisatsen, verbalsatsen med framförställt subjekt och topikaliserade satser med hjälp av arabiska exempelmeningar. Dessa sammantaget täcker alla typer av JI. Därpå följer en diskussion om funktionella skillnader i användningen av JI och JF. Uppsatsen avslutas med en sammanfattning.

1.4 Avgränsning

Anledningen till att undersökningen utgår från meningskategorin JI är att den arabiska grammatiska traditionen delar upp meningar på ett sätt som är främmande för en västerlänning, nämligen i kategorierna JI respektive JF (definitionerna av dessa diskuteras i 3.2.1) och har en särskild analysmetod för vardera kategori, av vilka just de som används för JI skiljer sig markant från europeisk skolgrammatisk analys.

JF kommer också att tas upp, i den mån den på grund av sitt motsatsförhållande till JI kan hjälpa till att förklara och definiera denna.

Undersökningen begränsar sig till satsens grundläggande element. Partikeln *و* och hennes systrar, negerade satser, adverbial och bisatser tas inte upp.

Jag kommer inte att göra någon åtskillnad på klassisk arabiska och modern standardarabiska eftersom denna uppsats behandlar syntax, och "grammatical statements and judgements are valid for both varieties since their difference lies in areas other than syntax."²

1.5 Litteratur

Som källa till den arabiska nationalgrammatiken använder jag framför allt Ibn Ya'îshs relativt lätthanterliga *Sharh al-Mufasssal*, "arguably one of the best inventories of the finest details of arabic grammar",³ som tillsammans med bland andra Ibn 'Aqîls kommentar till *Alfiyya*, Ibn Hishâms *Mujnî al-Libâb* och as-Suyûtis *Jam'al-Jawâmi'*, "[is] quite often referred to by linguists engaged in research in Standard Arabic, as they contain the most comprehensive and accurate description of the language available to this day."⁴ Den nästan exakt likvärdigt återgivna grammatiken i modern tid har jag bekräftat i al-Khuwayskîs *an-Nahw al-'Arabî wa-Tatbîquha* (1986) och Da'kûrs *al-Qawâ'id at-Tatbîqiyya* (1991).⁵

Av de västerländska grammatikerna jag konsulterat kan Dahlgrens nyutkomna (2005) *Arabisk högspråklig grammatik* nämnas som speciellt användbar, och den är mig veterligen den enda tillgängliga på svenska.

² Bakir 1980:3

³ Goldzieher 1994:2

⁴ Bohas 1990:16

⁵ Den enda skillnad jag har upptäckt i den direkta beskrivningen av den grammatik som här berörs, är införandet av termen *shibh jumla* i de senare. Se not 18.

En god sammanfattning av den arabsiska grammatiska traditionens uppkomst och utveckling återfinns i *The Arabic Linguistic Tradition* av G. Bohas med flera.

2. Historisk bakgrund

2.1 Den arabiska grammatikens framväxt

Under 700 och 800-talen förändrades det arabiska språkets roll dramatiskt. Det gick från att ha varit ett till allra största delen talat språk hos en avgränsad kultur och etnisk grupp till att bli ett litterärt skriftspråk och *lingua franca* för en stor variation av folk och kulturer, en förändring som kanske inte hade varit möjlig utan den konserverande kraften av en formell kodifiering av den arabiska grammatiken. Ibn Khaldûn (d. 1356) beskriver i *Muqaddima*

Bohas lyfter i *The Arabic Linguistic Tradition* fram tre faktorer som mot bakgrund av den ovan nämnda förskjutningen av arabiskan i samhället stimulerade tänkandet kring grammatiken.⁶ För det första existerade det parallellt ett antal sätt att läsa Koranen, *qirâ'ât*, och även om man accepterade att det kunde finnas mer än ett sätt att läsa en viss vers, ville man sålla bort de sätt som inte kunde ses som kompatibla med grundtexten. Det huvudsakliga kriteriet var att läsningen skulle överensstämma med den korrekta arabiskan, den som talades av beduinerna i centrala Arabien, vilkas språk ansågs bevara arabiskan så som det talades på Profetens tid, utan att vara utsatt för den språkliga "korruption" man iakttog i stadsbornas språk.

För det andra hade den arabiska poesin en central roll i det intellektuella livet, men poesin var inte på långt när lika noggrant bevarad som Koranen, och kunde till skillnad från den vara föremål för kritisk analys, och kritiken av poesi växte fram som vetenskaplig disciplin. Denna måste ha haft långt mer inflytande på den språkliga utvecklingen än kritiken av *qirâ'ât*, då materialet här är mycket större och använder ett bredare register av vokabulär och stilgrepp. I denna disciplin utvecklades förutom den rent grammatiska vetenskapen också ett antal språkliga subdiscipliner, såsom lexikografi, metrik, vetenskaperna om de gamla arabiska stammarnas genealogi och historia, detta för att förstå anspelningar i dikterna, och även en speciell vetenskap för udda och ovanliga ord.

För det tredje utfärdade den ummayyadiska kalifen 'Abd al-Mâlik ibn Marwân (685-705) ett dekret om att det arabiska språket (*kalâm al-'arab*, såsom skilt från de olika nya dialekterna som vuxit fram) skulle bli det enda språk att användas inom administrationen i hela det islamska imperiet.

Den äldsta bevarade avhandlingen om det arabiska språket är Sibawayhs (762-793) *Kitâb*, som på grund av sitt heltäckande tillvägagångssätt, detaljerade analys och till stora delar innovativa förklaringsmodeller kom att tjäna som allmän referenspunkt för grammatikerna under de följande 200 åren. Bland arabister har man länge ansett att han la hela den teoretiska grunden för den grammatiska vetenskapen och att den allra största delen av de senare grammatikernas resonemang på ett eller annat sätt kan härledas till Sibawayh. Deras bidrag skulle framför allt ha varit att systematisera och förfina dennes system, och skillnader mellan dem och Sibawayh har i många fall förklarats med inkongruens i terminologin. Men denna tolkning har under de senaste åren varit föremål för revidering.

Sibawayhs betydelse låg kanske framför allt i att han var den ende som intresserade sig för att ställa upp generella syntaktiska modeller i en period då den regerande trenden var att koncentrera sig inte på det generella, utan på det som var udda och stack ut i språket.⁷ Då det arabiska språket ansågs vara allmänt bekant, ägnade man

⁶ Bohas 1990:2

⁷ Bohas 1990:5

mest utrymme åt att diskutera exempelvis avvikande pluralformer, medan de vanligare formerna lämnades oberörda.

En omdiskuterad fråga i historieskrivningen av den arabiska grammatikens utveckling är den om de två konkurrerande tankeriktningarna i Kufa och Basra under 800-talet. Dessa var de två viktigaste lärdomscentra i det islamska imperiet under det ummayyadiska kalifatet, men blev undanträngda av Bagdad när denna grundades som ny huvudstad under abbasiderna. Standardbeskrivningen av relationen mellan de så kallade basra- och kufaskolorna ges av 1100-talsgrammatikern Anbari, enligt vilken det lingvistiska tänkandet kan delas in en kufa, en basra- och ett bagdadskola, där den senare är en utveckling av basraskolan efter att kufaskolan konkurrerats ut.

Den vanliga synen hos såväl arabiska som västerländska historiker har varit att det lingvistiska tänkandet i Kufa karakteriserades som starkt vilande på konkreta exempel tagna ur texter eller från beduiniska informanter, utan något större intresse av att söka placera dessa övergripande system, medan det i Basra kännetecknades av systematisering och större användning av analogiska resonemang.

Den här beskrivningen har dock starkt ifrågasatts, för första gången redan i början av 1900-talet av den tyske orientalisterna Gotthold Weil, som argumenterade för att beskrivningen av de två skolorna i allt relevant är en historisk efterkonstruktion, framkommen ur att senare grammatiker tillskrev kufaskolan vad de betraktade som felaktiga slutledningar, en teori som bekräftats av senare forskning.⁸

På 1100 och 1200-talen nådde grammatiken ett stadium där alla språkets aspekter grundligt genomarbetats och där de grundläggande lingvistiska teorierna var slutgiltigt befästa. Grammatikerna ägnade då istället sin energi åt en minutiös granskning av de tidigare grammatikernas argument för att finna det mest exakta och kortfattade sätt att framställa grammatiken. Deras framställningar kunde ta rent konstnärliga uttryck. Det kändaste och mest spektakulära exemplet är Ibn Maliks *Alfiyya*, en heltäckande grammatik över det arabiska språket på exakt 1000 rader vers.

Under denna period författades de verk nämnda i 1.4 som idag fortfarande användes i undervisningssyfte.

2.2 *Ibtidâ's* utveckling hos de arabiska grammatikerna

Sibawayhis sätt att använda termen *ibtidâ'* tyder på att den fanns i bruk före honom, men bar då sannolikt den mer bokstavliga innebörden av den initiala positionen i ett utlåtande, utan syntaktiska implikationer.⁹ Sibawayhs innovativa och sedermera allmänt vedertagna definition av termen gav den den ytterligare innebörden av en syntaktisk funktion, som förvisso ofta råkar befinna sig först i meningar, och han gör i denna funktion tydlig åtskillnad mellan *mubtada'* och *khavar* (ung. subjekt och predikatsfyllnad).

En central tanke i den arabiska grammatiska traditionen är den om *'amal*, att alla ord som med kasus- eller modusvokal bär de olika vokalerna på grund av att ett annat ord styr dem därtill. Sibawayhi införde idén om den abstrakt närvarande faktorn *ibtidâ'* som styrande *mubtada'* och *khavar* att stå i nominativ.

Idén mötte konkurrens från tanken att *mubtada'* och *khavar* ömsesidigt styr varandra. Dessa motstridiga idéer har lyfts fram som en av stridsfrågorna mellan Kufa och

⁸ Bohas 1990:7; Owens 1990:3

⁹ Talmoun 2003:173-278

Basra, där Kufa hävdade ömsesidig styrning och Basra en styrning från *ibtidâ*'. Ibn Ya'îsh (1158-1245) skriver till exempel om denna konflikt *Sharh al-Mufasssal* och förkastar likt alla hans samtida det ömsesidiga styrandet. Hans huvudargument är principen om att ett ord bara kan styra efterföljande ord.¹⁰

Redogörelsen om denna kontrovers bör med tanke på det under den förra rubriken nämnda om Kufa-Basra konflikten ses med viss skepsis. I Owens undersökning av de arabiska grammatikerna under den formativa perioden mellan slutet av 700-talet och början av 900-talet, har visat att den sedermera allmänna förståelsen av *mubtada*' och *khavar* tidigt var väl befast. Av grammatikerna han studerade var Farrâ' (761-822) den ende som hade en avvikande åsikt.¹¹ Termerna förekommer över huvud taget inte i Farrâ's verk och han gör ingen skillnad på de två leden i JI, utan ser dem som spegelvända, likvärdiga element som ömsesidigt styr varandra.¹²

Ibn Ya'îsh nämner en meningsskiljaktighet på detta område inom basraskolan om huruvida *khavar* styrs av *mubtada*' eller av *ibtidâ*', och han menar, återigen som representant för den kanoniska grammatiken, att *khavar* styrs av *ibtidâ*', eftersom nomen bara kan styras och inte styra, och *mubtada*' alltid är ett nomen.¹³

¹⁰ Ibn Ya'îsh I 1882:101 rad 11-12

¹¹ Owens 1990:222

¹² Owens 1990:170

¹³ Ibn Ya'îsh 1882:102-103

3. Terminologi

Den följande diskussionen om terminologiska definitioner bör inte ses som inför undersökningen förberedande klargörelser, utan snarare som en del av själva undersökningen. Detta eftersom olika begrepps definition lika mycket är en del av tankesystemet de tillhör som en förutsättning för det. Lika mycket som begreppens definitioner bestämmer hur man använder dem i en analys, så bestäms definitionerna av hur man har önskat använda dem. Terminologin är en integrerad del tankesystemet och kan inte skiljas från det eller förstås utan det.

3.1 Problemen med terminologin

Att beskriva ett andra, alternativt analytiskt system för någon som redan är van vid ett första innebär vissa problem. Beroende på hur olika dessa system är, kan man i olika hög utsträckningen direkt översätta koncept och termer från det ena systemet till det andra.

Då den arabiska nationalgrammatiken och den europeiska skolgrammatiken, genom vilken många av oss studerat arabiska, har väsentligt olika tankestrukturer, i synnerhet vad gäller just satsanalysen av *Jl*, är problemet med två terminologier här mycket påtagligt. Det kan vid första anblick i många fall tyckas enkelt att översätta arabiska termer till svenska – *jumla ismiyya* till nominalsats, *fā'il* till subjekt o.s.v. –, men det ofrånkomligen till missförstånd, eftersom termernas definition och användning bara delvis löper parallellt. Sådana översättningar hade behövt kompenseras med en besvärlig mängd fortlöpande klargöranden.

Jag har istället valt att konsekvent använda arabiska, transkriberade termer när jag talar utifrån den arabiska grammatiken, och vise versa. *Jumla ismiyya* kommer till exempel uteslutande att användas när den arabiska termen, med dess angivna definition, åsyftas. Motsvarande kommer ”nominalsats” att användas efter dess angivna definition och kommer *aldrig* vara tänkt som en översättning av en arabisk term.

Nackdelen med denna större (i princip dubbla) uppsättning tekniska termer, hoppas jag ska vägas upp av exakthet och större tydlighet. Det ger också möjlighet att enkelt visa vilket system jag talar utifrån.

En sammanställning av samtliga arabiska termer som här använda, och deras definitioner enligt 3.2. finns i appendix

Exempelmeningar förblir i arabisk skrift.

3.2 Definitioner

3.2.1 *Jumla ismiyya* och *jumla fi'liyya*

Den arabiska satsanalysen delar in alla meningar i två kategorier som med sina vanliga definitioner är *jumla fi'liyya*, en mening som börjar med verb (ara. *fi'l*), och *jumla ismiyya*, en mening som inleds med nomen (ara. *ism*). Detta är dock endast ungefärliga, om än pedagogiskt användbara definitioner. För även om man bortser från de satsinledande partiklarna (إن، إذا، أن, etc.) så kan olika satslement i vissa fall skjutas

fram till satsens inledande position utan att man för den skull anser dem vara andra satstyper. Detta gäller framför allt den för våra syften viktigare JI, i vilken framskjutandet av ett icke-nomen till initial position i vissa fall är obligatorisk, exempelvis då subjektet är obestämt och predikatsfyllnaden är en prepositionsfras (عِنْدِي قَلَمٌ) eller då satsen innehåller ett frågeord (أَيْنَ الطَّالِبُ). De här meningarna inleds inte med ett nomen, men kategoriseras ändå som JI.

En exaktare definition på JI kan vara ett det är *en mening som inleds med nomen eller som saknar verb*.

Vad gäller JF så kan i ovanliga fall i klassisk arabiska det direkta objektet, som ju oftast är ett nomen, få initial position och fortfarande behålla sitt akkusativa objektkasus (مَحْمُودًا ضَرَبَ زَيْدٌ) varför det inte kan vara *mubtada'*. Vanligare är att ett adverb eller en *hal* framförställs verbet.

En exaktare definition på JF hade därför kunnat lyda: *En mening i vilken verbet föregår subjektet (VS) eller som saknar utskrivet subjekt*.¹⁴

3.2.2 JIs satsdelar

Anledningen till att det är viktigt att skilja på JI och JF i den arabiska traditionen är att de analyseras med radikalt olika metoder som använder olika termer.

Subjektet i en JI kallas *mubtada'*,¹⁵ ungefär ”början”, och predikatsfyllnaden *khavar*, ”nyhet” eller ”information”, i engelskspråkig litteratur ibland översatta med *topic* respektive *comment*. Båda står på grund av sin egenskap av *mubtada'* och *khavar* alltid i nominativ, en grundläggande regel som dock här är värd att nämnas eftersom det har en avgörande inverkan på topikaliserade meningar.¹⁶

Vidare delas JI in i tre kategorier beroende på om dess *khavar* utgörs av¹⁷

- 1) *mufrad*, en enskild nominalfras زَيْدٌ طَالِبٌ
- 2) *shibh jumla*, en prepositionsfras (ordagr. ungefär ”halvmening”) زَيْدٌ فِي الْبَيْتِ
- 3) *jumla*, en mening, som i sin tur kan vara
 - a) JI زَيْدٌ أَخُوهُ مَحْمُودٌ
 - b) JF زَيْدٌ ضَرَبَ مَحْمُودًا

I fallet 3b) ovan finns i själva verket två *mubtada'*, en i den överordnade JI, زَيْدٌ, och en i dess *khavar* eller den underordnade JI, أَخُوهُ. För att skilja dessa åt kallar man den förra *mubtada' awwal*, första *mubtada'*, och den senare *mubtada' thanin*, andra *mubtada'*.¹⁸

JI och dess två led sägs i arabisk analys vara styrd av *ibtidâ'*, en abstrakt, grammatiskt styrande närvaro som inte realiserar i något ord och som fått något olika definitioner av arabiska grammatiker. Man har t.ex. menat att den definieras av

¹⁴ Med ”utskrivet” menar jag här att subjektet utgörs av något annat än verbets personböjning, vilken ju i arabiskt tänkande betraktas som ett eget satslement. Se 5.2.

¹⁵ Ursprungligen *al-mubtada' bihi*, ”det med vilket det börjar”. Wright II 1896:251

¹⁶ Se 4.3.1.

¹⁷ al-Khuwayskî 1986:55; Da'kûr 1991:153. Ibn Ya'ish inkluderar 2) i 3b) då 2) ses som ursprungligen innehållandes ett verb. Se 4.1. Han känner inte alls termen *shibh jumla*, men väl dess två underkategorier, *zarf* och *jârr wa-majrûr*, med vilka vi inte behöver bekymra oss här.

¹⁸ Da'kûr 1991:154; Ibn Ya'ish I 1882:108

frånvaron av andra styrande element såsom verb och partiklar,¹⁹ och att den är en "osynlig" partikel som befinner sig först i meningen, då det är en allmän accepterad princip i klasisk arabisk grammatik att meningens olika element bara kan styra efterföljande ord.²⁰ *Ibtidâ'* betecknar hur som helst faktorn som styr kasus för de båda leden i JI.

Mubtada' och *khavar* kan alltså *endast* finnas i JI. JFs subjekt benämns *fâ'il* och står som sådan i nominativ. Predikatet benämns *fi'l*.²¹

3.3 Semitistikens nominalsats

Den arabiska uppdelningen av meningar mellan JF och JI har ett förvirrat förhållande till den västerländska semitistikens termer nominal- och verbalsats (en sats utan, respektive med verb). Dessa två uppdelningar bygger på olika grunder och fokuserar på helt olika urskiljande egenskaper hos satserna. Medan den arabiska uppdelningens formella orsaker är vilken typ av ord som inleder meningen och vilken satsanalytisk metod som används (eller, funktionellt sett, vad meningen fyller för roll i informationsflödet, se kap 7), tycks den västerländska uppdelningen ha sin grund i att man helt enkelt önskade ha en benämning på de för det europeiska språkliga medvetandet märkligt verblösa meningarna. Sättet att kategorisera meningar har alltså mycket lite, om något, med varandra att göra. Ändå beskrivs nominal- och verbalsats som översättningar av eller på något sätt motsvarande JF och JI,²² eller till och med konkurrerande begreppspär.²³

Försök att se JF och JI som motsvarande begreppspär till nominal- och verbalsats, har lett till märkliga anmärkningar om hur de arabiska grammatikerna uppfattar (det i Europa uppfunna) konceptet nominalsats, och ibland en antydd förvåning över deras avvikelser.²⁴

3.3.1 Fischers satsindelning²⁵

Under det att de europeiska forskarnas beskrivning av arabiska blev mer och mer självständig från de klassiska arabiska grammatikerna, vilka de till en början vilade tungt mot, gjordes försök att syntetisera JI-JF uppdelningen med nominal-verbalsats uppdelningen.

Fischers försök till syntes mellan semitistikens och de arabiska grammatikernas satsindelning förtjänar särskild kommentar. Han delar in arabiska meningar i tre kategorier:

- a) Verbalsats: predikatet är ett verb och ordföljden är VS.
- b) Nominalsats: predikatet är ett nomen eller pronomen.

¹⁹ Versteegh 1997:146

²⁰ Bohas 1990:57. Ett undantag är när ett direkt objekt ställs före subjektet och behåller förblir i akkusativ (مَحْمُودًا ضَرَبَ) (مَحْمُودًا), vilket nämnades i 3.2.1. Verbet kommer här efter objektet som det ändå anses styra.

²¹ Man kan notera att det arabiska ordet *fi'l* betecknar inte bara satsdelen (predikat) utan också ordklassen (verb) eftersom dessa alltid sammanfaller; predikatet kan aldrig vara något annat än ett verb.

²² Dahlgren 2005:199; Brockelmann 1965:117 och 131

²³ Wright II 1898:251; Cantarino I 1974:2 not 3

²⁴ Se t.ex Wright II 1898:251

²⁵ Fischer 1972:163

c) Kopulativsats: predikatet är en verbal- eller nominalsats (enligt ovanstående) som innehåller ett pronomen (suffigerat eller inkorporerat i verbet) som syftar tillbaka på subjektet, vilket har initial position.

Dessa tar formen av den arabiska uppdelningen, men med en tredje kategori b) för JI som saknar verb. a) motsvara exakt JF och b) och c) JI. Fischer tycks dock ha glömt nominalsatser vars predikatsfyllnad är en prepositionsfras (زَيْدٌ فِي الْبَيْتِ).

Systemet är intressant eftersom det möjliggör en satsanalys som i stort sett följer den arabiska metoden – vilket underlättar analysen av framför allt topikaliserade satser - samtidigt som det ger den för européer udda nominalsatsen en avskild position.

Denna trefaldiga uppdelning av satser tycks dock inte, trots Fischers auktoritära ställning, ha fått något genomslag.

4. Arabisk syntaktisk analys av *jumla ismiyya*

4.1 Den enkla nominalnsatsen

Den enklaste typen av JI är den som sammanfaller med vad som i västerländska grammatikor går under namnet nominalnsats eller, då man vill skilja den från den topikaliserade nominalnsatsen, enkel nominalnsats. Dess subjekt är en nominalfras och dess predikatsfyllnad en nominal- eller prepositionsfras. Den kategoriseras i arabisk tradition som JI *khabaruhâ mufrad aw shibh jumla*.²⁶

4.1.1 Analys

- 1) كَرِيمٌ فِي الْبَيْتِ زَيْدٌ Zayd är generös/i huset.
 khabar *mubtada'*
 predikatsfyllnad subjekt

Västerländska grammatiker har för denna typ av meningar ofta läst in det eliderade verbet كان, att vara, i början av meningen, på grund av den allmänna åsikten att arabiskans grundläggande meningsstruktur är VSO.²⁷ I fallet då predikatsfyllnaden är en nominalfras uppstår komplikationen att كان styr ackusativ, och om vi tänker oss en enkel process av att detta verb elideras, skulle exempel 1 läsas *زَيْدٌ كَرِيمًا. Detta förblir oförklarad. Tolkningen med det eliderade verbet كان möter dock inga komplikationer då predikatsfyllnaden är en prepositionsfras. كان زَيْدٌ فِي الْبَيْتِ är en korrekt mening då prepositionsfrasen inte kan böjas.

Den arabiska grammatiken läser inte in något sådant verb då *khabar* är ett nomen, och förklarar *khabars* nominativändelse (så som även *mubtada's*) med den abstrakta närvaron av *ibtidâ'*.

Den ser dock i det andra fallet ett ursprungligt verb med betydelsen att vistas, اسْتَقَرَّ، مَكَثَ eller liknande, som det egentliga *khabar*, för vilken den följande prepositionsfrasen är en beskrivning. Den praktiska följden blir dock att prepositionsfrasen syntaktiskt tar *khabars* plats.²⁸

²⁶ Se 3.2.2.

²⁷ Bakir 1980:147

²⁸ al-Khuwayskî 1987:56. Ibn Ya'îsh beskriver det som att "الظرف معمول للخبر ونائب عنه", Ibn Ya'îsh I 1882:109 rad 11. Detsamma gäller de udda fall då *khabar* är ett adverbliellt nomen i ackusativ, الْهَالُ (يَطْلَعُ) اللَّيْلَ.

4.1.2 Kommentar

Här möter vi en av de grundläggande skillnaderna i synen på JI. I arabisk grammatik behandlas dessa som innehållandes två positioner som måste fyllas; positionen *mubtada'* för det om vilket man vill ge information, och positionen *khabar* för den information man ger om *mubtada'*. Inget verb behövs eftersom meningens form i sig talar om vilken funktion dessa två positioner har.

Den västerländska analysen tänker sig däremot i nominalsatsen ett verb som binder ihop de två leden och definierar de två ledens relation till varandra.

Man hade här kunnat hävda att *ibtidâ'* fyller samma funktion som ett tänkt borttaget *كان*. Den är likt det eliderade *كان* en tänkt närvaro som tjänar till att definiera de två positionernas funktion. Men denna jämförelse är bara applicerbar på just den enkla nominalsatsen, eftersom denna sats semantiska funktioner (attributiva, lokativa, existentiella, etc.²⁹) sammanfaller med *كان* då denna är ett lexikalt verb.³⁰ Annorlunda uttryckt skulle man kunna omformulera alla enkla nominalsatser till verbalsatser med *كان* (يَكُونُ زَيْدٌ فِي الْبَيْتِ *كان* etc.) utan att ändra den logiska innebörden. Det kommer dock att framgå i kapitlen om verbalsatsen och topikalisering att *ibtidâ'* har en vidare funktion som inte alltid innefattas av *كان*.

4.2 Framförställt subjekt i verbalsatsen

Som verbalsats räknas alla satser som innehåller ett finit verb. Dessa benämns av araber JF då verbet föregår subjektet, och JI *khabaruhâ* JF då subjektet föregår verbet.

5.2.1 Analys

Den mest frekventa typen av arabiska meningar är den med ordföljden VS. Den beskrivs här för att förtydliga skillnaden mot SV och för att visa hur en för den västerländska grammatiken marginell förändring i ordföljden för den arabiska grammatiken gör den till en helt annan typ av mening. I en JF, med verbet framförställt, som i

2)	مَحْمُوداً	زَيْدٌ	ضَرَبَ	<i>Zayd slog Mahmûd.</i>
	<i>maf'ûl bihi</i>	<i>fâ'il</i>	<i>fi'l</i>	
	direkt objekt	subjekt	predikat	

råder full överensstämmelse mellan de två systemen och satsdelarna kan utan problem ömsesidigt översättas.

²⁹ Nominalsatsens funktioner räknas upp och behandlas i Dahlgren 2005:190-193 och Cantarino I 1974:10-12.

³⁰ Det lexikala *كان* med betydelsen ”att vara” måste skiljas från hjälp verbet *كان* som bara har en grammatisk betydelse i det att den ger verbalfrasen olika temporala innebörder, *كانَ يَذْهَبُ*, *كانَ قَدْ ذَهَبَ*, etc.

Placerar man subjektet först och ändrar ordföljden till SV på följande sätt

3)	مَحْمُوداً <i>maf'ûl bihi</i> direkt objekt	ضَرَبَ <i>fi'l+fâ'il</i> predikat	زَيْدٌ <i>mubtada'</i> subjekt	<i>Zayd slog Mahmûd.</i>
	<i>khabar</i>			

behåller man i den västerländska analysen satsdelarnas benämning, ändrar deras ordning i överensstämmelse med ordföljden och kallar detta ofta för en alternativ ordföljd med emfas på subjektet;³¹ den ses som i grunden samma typ av mening.

Detta kontrasterar skarpt mot den arabiska analysen i vilken meningen, nu då den inleds med ett nomen, blivit *Jl*, närmare bestämt *jumla ismiyya khabaruhâ jumla fi'liyya*, och analyseras således med den till sådana meningar knutna *mubtada'-khabar* metoden. زَيْدٌ går från att ha varit *fâ'il*, en satsdel som bara kan finnas i *JF*, till att bli *mubtada'*, som bara kan finnas i *Jl*. Därefter följer vad som sägs om *mubtada'*: *khabar*, som här utgörs av en *JF* och som i sin tur på ett underordnat plan kan analyseras som en sådan.

زَيْدٌ i exempel 3 kan i arabisk analys inte kan uppta positionen av *fâ'il* eftersom det redan upptar positionen av *mubtada'* och därmed ligger utanför den underställda *JF*. Med andra ord kan زَيْدٌ inte vara på samma gång beskrivningen och föremål för denna beskrivning. Men eftersom den underställda *JF* i sig är en fullständig sats behöver den en agent, *fâ'il*, och denna anses utgöras av verbets personböjning, i det här fallet en Ø-ändelse.

Här bör bara kort noteras den arabiska grammatikens regel att i *Jl* vars *khabar* är en sats (*JF* eller *Jl*) måste det i denna finnas ett pronomen som syftar tillbaka till *mubtada'*.³² I exempel 3 anses verbets Ø-ändelse vara ett pronomen som korresponderar med (tredje person maskulin singular) och syftar till زَيْدٌ.³³

4.2.2 Kommentarer

För en europé kan det att betrakta verbets personändelse som ett tillbakasyftande pronomen tyckas vara en ansträngd, om inte absurd tolkning, eftersom personändelsen för honom ses som en böjning av verbet och inte som ett avskilt satselement. I meningen

4)	مَحْمُوداً <i>maf'ul bihi</i> direkt objekt	صَرَبَتْ <i>fi'l+fâ'il</i> predikat	<i>Hon slog Mahmûd.</i>
----	---	---	-------------------------

³¹ Dahlgren 2005:203; Heywood & Nahmad 2003:99; Cantarino I 1974:42-45

³² Ibn Ya'îsh I 1882:111 rad 2 خبر المبتدأ إذا وقع جملة فعلية كانت أو اسمية أو شرطية أو ظرفية فلا بد فيها من ضمير

يرجع إلى المبتدأ يربطها بالمبتدأ"

³³ Även Fischer följer denna princip. Fischer 1972:169

läser den västerländska grammatikern in ett implicit pronominalt subjekt. Den arabiska grammatiken å andra sidan, ser här ت-ändelsen som just ett pronomen och en *explicit* uttryckt agent. ضَرَبَتْ ses alltså som innehållandes två satsselement; ضَرَبَ som verb och (satsdelen) *fi'l*, och ت som pronomen och *fâ'il*.³⁴

Inom detta system där personändelser betraktas som pronomen och separata satsselement är det fullt rimligt att i exempel 3 se ett till *mubtada'* tillbakasyftande pronomen.

Exempel 1 ovan فِي الْبَيْتِ (اسْتَقَرَّ) زَيْدٌ kan även den anses gå under denna regel eftersom *khavar* ursprungligen anses ha varit JF i vilken det tillbakasyftande pronomenet på samma sätt är verbets personböjning, även om verbet är eliderat.³⁵

4.3 Den topikaliserade satsen

I exempel 3 är det inledande substantivet subjekt. Men ett inledande substantiv kan genom så kallad topikalisering ha en annan funktion än satsens subjekt. Topikalisering i arabiskan kännetecknas av att en annan satsdel än subjektet skjuts fram till meningens inledande position och får nominativändelse, oavsett dess tidigare kasus, och relaterar till ett senare tillbakasyftande pronomen.

De satser vi här kallar topikaliserade kategoriseras i det arabiska systemet som JI *khavaruhâ* JI eller JI *kavaruhâ* JF.

4.3.1 Analys

Det inledande nomenet kan till exempel representera ett genitivattribut;

4)	مَحْمُودٌ <i>kabar</i>	أَخُوهُ <i>mubtada' (thanin)</i>	زَيْدٌ <i>mubtada' (awwal)</i>	<i>Mahmûd är Zayds bror.</i> (ordagr. <i>Zayd - hans</i> <i>bror är Mahmûd.</i>)
	<i>khavar</i>			
	predikat	subjekt	tema	

زَيْد's semantiska roll i meningen kan förtydligas genom att omformulera meningen till en enkel nominalsats med samma logiska innebörd مَحْمُودٌ أَخُو زَيْدٍ *Mahmûd är Zayds bror.*

Att det inledande nomenet i exempel 3 ändå står i nominativ faller sig helt naturligt för den arabiska *mubtada'-khavar* analysen, eftersom ordet enligt den står i nominativ i sin egenskap av *mubtada'*, och inte i egenskap av subjekt (*fâ'il*). Analysen av meningen är identisk med den för exempel 1 (nominalsats) och 3 (SV): ett nomen nämns, sedan följer vad som sägs om nomenet. Att *khavar* kan brytas ner i en egen

³⁴ Da'kûr 1991:154; Ibn Ya'îsh II 1882:921 rad 22

³⁵ Ibn Ya'îsh I 1882:111 rad 4

sats påverkar inte på något sätt analysen av meningen som JI.

Följande två exempel visar hur ett direkt objekt respektive prepositionsobjekt kan topikaliseras.

5)	زَيْدٌ <i>fā'il</i>	ضَرْبَهُ <i>fi'l+maf'ul bihi</i>	مَحْمُودًا <i>mubtada'</i>	<i>Zayd slog Mahmûd. (ordagr. Zayd - Mahmûd slog honom.)</i>
	} <i>khabar</i>			
	subjekt	predikat + dir. obj.	tema	
6)	فِيهِ <i>khabar</i>	زَيْدٌ <i>mubtada' (thanin)</i>	بَيْتِنَا <i>mubtada' (awwal)</i>	<i>Zayd är i vårt hus. (ordagr. Vårt hus – Zayd är i det.)</i>
	} <i>khabar</i>			
	predikat	subjekt	tema	

I de logiskt motsvarande meningarna, verbalsatsen *ضَرَبَ زَيْدٌ مَحْمُودًا* respektive nominalsatsen *زَيْدٌ فِي بَيْتِنَا*, framgår de ovan topikaliserade ordens semantiska roller i kasusändelserna.

4.3.2 Kommentarer

Dahlgren beskriver den här konstruktionen som att där finns ”ett känt lösryckt ord i början av en mening vilket talaren lyfter fram som ämnet för den följande utsagan. Det lösryckta ordet dyker upp i den följande satsen som ett personligt pronomen, som alltså syftar bakåt, ’anatoriskt’, till det lösryckta ordet. Det lösryckta ordet kännetecknas av reducerad kasusmarkering och i klassisk arabiska står det lösryckta ordet i nominativ, även om det är objekt i meningen.”³⁶ (Hans understrykning.)

Topikaliserade meningar är för västerländsk grammatik problematiska dels på grund av den udda relationen mellan det inledande nomenet och resten av meningen, och dels för att det detta nomen inte följer gängse kasusregler. För detta måste regler formuleras som kompletterar den vanliga satsanalysen.

Dessa kompletterande regler utgörs ofta i praktiken av en specialkonstruerad satsdel, tema, vars egenskaper är att den står först i meningen, alltid är i nominativ och efterföljs av ett anatoriskt pronomen någonstans i meningen.³⁷ *Temats regler är med andra ord identiska med de för det arabiska mubtada'.*

Eftersom *mubtada'* som vi sett används för en stor variation av meningar på samma sätt som det används vid topikalisering, framstår det topikaliserade ordet i arabisk analys inte på något sätt som ”lösryckt” och inget av de två ovannämnda problemen uppstår. *Mubtada'-khabar* analysen innefattar topikaliseringar utan att behöva anpassas. Även det tillbakasyftande pronomenet (i alla givna exempel representerat av det suffigerade pronomenet ا) faller under samma system och analyseras på samma

³⁶ Dahlgren 2005:357

³⁷ Se t. ex. Dahlgrens redogörelse på samma sida.

sätt som verbböjningens tillbakasyftande i SV-meningar.³⁸ Som diskuterades i 5.3 ovan möjliggörs denna arabernas vidare applicering av det västerländska temasystemet av att de likställer verbets personböjning (exempel 3) med suffigerade pronomen (exempel 4, 5 och 6) i det att de båda är skilda från verbet och oberoende av verbet syftar tillbaka till meningens inledande nomen.

³⁸ Se 3.5.2.

5. Funktionella skillnader mellan *jumla ismiyya* och *jumla fi'liyya*

Tanken ligger nära till hands att den arabiska grammatikens strikta åtskillnad i den syntaktiska analysen mellan JI och JF bygger på någon funktionell skillnad mellan dessa meningstyper. Arabiska grammatikor ägnar sig av tradition inte åt funktionella beskrivningar, och så även i de arabiska grammatikor jag har haft tillgängliga. De undersökta västerländska referensgrammatikorna skildrar skillnaden i användningen av JI och JF mycket knapphändigt och på något skilda sätt, men leder sammantaget till en och samma slutsats som kan sammanfattas med Wrights förbigående anmärkning: "The difference between [JI and JF], to which the native grammarians attach no small importance, is probably this, that the former relates an act or event, and the latter gives a description of a person or thing".³⁹

Diskussionen nedan bygger på referensgrammatikor samt två studier av mer lingvistisk art (Bakir och Holes). Referensgrammatikornas syften är framför allt att behandla formella aspekter av språket och deras behandling av funktion är därmed begränsad, varför slutsatserna här dragna måste ses som preliminära. Ett mer slutgiltigt fastställande av de förhållanden som här söks påvisas hade krävt en noggrann genomgång av ett urval representativa texter.

Nominalsatsens funktion att beskriva statiska förhållanden⁴⁰ kräver inga detaljerade kommentarer och ges inte här ett eget stycke.

5.2 Verbalsatsen – VS och SV

Socin presenterar den funktionella skillnaden mellan VS och SV i arabiskan (som också, även om han själv inte drar resonemanget dit, är den bakomliggande semantiska skillnaden mellan JI och JF) på ett sätt som går vidare än emfasförklaringen. Stycket kan vara värt att citera i sin helhet.

Der für unser Sprachgefühl schwer faßbare Unterscheid zwischen *زَيْدٌ ضَرَبَ* und *زَيْدٌ ضَرَبَ* Zayd hat geschlagen, beruht darauf, daß im ersten Fall von der Tatsache des Eintretens der Handlung ausgegangen wird und die Frage mit dem Subjekt mit Zayd, auf dem dann die logische Betonung ruht, beantwortet wird. Bei *زَيْدٌ ضَرَبَ* geht man von Zayd als einem gegebenen Subjekt aus und beantwortet die Frage nach dem Auszusagenden durch *ضَرَبَ*, auf welchem dann seinerseits der logische Schwerpunkt ruht.⁴¹

Med andra ord utgår VS från själva handlingen som sedan specificeras med vem som utförde den och vem den utfördes på; det är verbhandlingen vi får information om i form av dess subjekt, som då blir den "logiska tyngdpunkten". Samma ord formulerade som SV, alltså som JI, utgår från subjektet som sedan beskrivs med vad han gjorde och på vem han gjorde det; det är subjektet vi får information om.

Fischers lyfter fram två vanliga användningsområden för det framförstådda subjektet, vilka, även om inte heller han kopplar anmärkning till en vidare syn på JI

³⁹ Wright II 1898:251

⁴⁰ Se not 29.

⁴¹ Socin 1904:119

och JF, illustrerar den ovan givna distinktionen.⁴²

Det första är interrogativ- och demonstrativpronomen, till vilket han ger exemplet أَيُّ رَجُلٍ جَاءَ *Vilken man kom?* Frågan ställs om subjektet som specificeras med vilken verbhandling han utfört, varför ordföljden SV måste användas. Omvänt används VS i en interrogativ sats som frågar någonting om verbhandlingen. Verbhandlingen specificeras sedan med ett subjekt; مَتَى جَاءَ الرَّجُلُ *När kom mannen?* مَاذَا فَعَلَ الرَّجُلُ *Vad gjorde mannen?*

Den andra användningen hos SV han lyfter fram är framhävandets av motsatser, vilket han illustrerar med exemplet الشَّاهِدُ يَرَى مَا لَا يَرَى الْعَائِبُ *Vittnet ser vad den frånvarande inte ser.* Här är det första subjektet الشَّاهِدُ i initial position eftersom syftet inte är att redogöra för en händelse, utan ett statiskt förhållande; egenskapen hos subjektet att kunna se. Motsatt hade man i en mening som uttrycker ett motsatsförhållande hos verbet placerat detta först: أَنَا رَأَيْتُهُ أَنَا وَسَمِعْتُهُ أَنْتَ *Jag såg honom och du hörde honom.*⁴³

Denna skillnad i funktion mellan SV och VS illustreras ytterligare av att VS-konstruktionen är dominerande i handlings- eller händelse orienterad text, medan förklarande eller argumenterande text har en högre andel av SV.⁴⁴

Holes sammanfattar mer behändigt SV-konstruktionens funktion med att "SVCOMP[lement] sentences in MSA are thus often functionally akin to verbless SCOMP sentences, which, *a fortiori* describe states, not actions".⁴⁵ Det finns med andra ord ett funktionellt släktskap mellan JI vars *khabar* är *mufrad* eller *shibh jumla* (nominalsats) och de vars *khabar* är JF.⁴⁶

5.3 Topikalisering

För att visa på de topikaliserade meningarnas semantiska funktion kan det vara förtydligande att ställa dem mot andra typer av framförskjutning av substantiv.

Såsom kort nämndes i 3.2.1 kan det direkta objektet få initial position och samtidigt behålla sitt akkusativkasus:

7)	زَيْدٌ	ضَرَبَ	مَحْمُودًا	<i>Mahmûd slog Zayd.</i>
	<i>fâ'il</i>	<i>fi'l</i>	<i>maf'ûl bihi</i>	
	subjekt	predikat	direkt objekt	

Den motsvarande topikaliserade satsen är exempel 2, som här återges igen.

⁴² Fischer 1971:169

⁴³ Ett liknande exempel står att finna i Brockelmann 1965:133.

⁴⁴ Holes 1995:205; Dahlgren 2005:203

⁴⁵ Holes 1995:205

⁴⁶ Att Holes lägger till ordet "often" beror antagligen på anmärkningen på samma sida att en del journalister ibland använder SV-konstruktionen när det helt tydligt är en händelse som beskrivs, vilket han gissar beror på författarens dialektala bakgrund eller inflytande från europeiska språk.

8)	زَيْدٌ <i>fâ'il</i>	ضَرْبَهُ <i>fi'l+maf'ul bihi</i>	مَحْمُودٌ <i>mubtada'</i>	<i>Mahmûd slog Zayd.</i> (ordagr. Zayd - Mahmûd <i>slog honom.</i>)
	subjekt	<i>khabar</i> predikat + dir. obj.	tema	

Bakir behandlar mycket detaljerat skillnaderna mellan den typ av framförställt satselement vi ser i exempel 7 och dess topikaliserade motsvarighet, exempel 8.

För att skilja konstruktion i exempel 7 från topikalisering kallar han den tidigare för *pre-verbal preposing*. Han nämner tre strukturella skillnader mellan topikalisering och *pre-verbal preposing*. Den första är att det framförställda nomenet i *pre-verbal preposing* behåller sin kasushändelse medan det i topikaliseringen alltid "får" nominativ. Den andra är att den topikaliserade satsen måste innehålla ett anaforiskt pronomen. Den tredje är att även adverbiala element kan vara föremål för *pre-verbal preposing* (مَبْتَسِمًا جَاءَ زَيْدٌ *Zayd kom léende*, الْيَوْمَ سَوْفَ يَأْتِي زَيْدٌ, *Idag ska Zayd komma*) vilket inte är möjligt vid topikalisering (*مَبْتَسِمٌ جَاءَ زَيْدٌ).

Utifrån dessa strukturella skillnader argumenterar han för att *pre-verbal preposing* är resultatet av en transformeringsprocess från den vanliga VSO-satsen, medan den senare inte har något transformatoriskt förhållande till VSO-satsen utan bygger på en bygger på en egen *deep structure* med en annan funktion.⁴⁷

Det viktiga för våra syften är dock vad som sägs om funktionen. "Topics", skriver han, "or N[oun] P[hrase]s that are in the nominative case with returning pronouns [i.e. topic], represent the subject matter or the entity which a following statement is going to be made about,"⁴⁸ varpå han ger exemplet الشِّعْرُ يُجِدُّوهُ الْعَرَبُ *Poesi – araberna bemästrar det*. Här, förklarar han, talar vi inte om araber utan om poesi, vilket vi tillskriver attributet att araberna är mästare i det.

En funktionell skillnad som finns implicit i detta är att temat, som Dahlgren påpekar i ett citat ovan, alltid är en sedan tidigare känd entitet. Detta tar sig ett grammatiskt uttryck i att det alltid är i bestämd form. Den nya, okända informationen, beskrivningen, är vad som sägs om temat. I en verbalsats med *pre-verbal preposing* förekommer ingen sådan beskrivning, och det framställda ordet utgör *ny* information. Det framförställs verbet just för att det är speciellt anmärkningsvärd eller förvånande information, och är alltså funktionellt raka motsatsen till temat.

Topikaliseringens funktion är alltså, likt SV-satsen och nominalsatsen, att ge en beskrivning av ett ting eller en person. Skillnaden är att topikaliseringen beskriver ett ting eller en person som inte är satsens subjekt,⁴⁹ en skillnad som blir oväsentlig om man analyserar dessa konstruktioner enligt arabisk metod där det inledande nomenet alltid är *mubtada'*, oavsett dess annars semantiska roll i den efterföljande satsen.

⁴⁷ Bakir 1980:57-72

⁴⁸ Bakir 1980:69

⁴⁹ Se 4.3.1.

5.4 Textsyntaktiska skillnader

Beskrivningarna ovan utgår från den enskilda meningen, där man alltså kan se funktionella skillnader mellan JI och JF. Skillnaderna dem emellan gör sig dock även gällande på det textsyntaktiska planet, d.v.s. om man ser på en grupp meningar samverkar för att bilda en text.

Att variera mellan VS och SV eller att ge exempelvis ett direkt objekt initial position genom topikalisering, d.v.s. att variera mellan JF och JI, är ett viktigt instrument för talaren att strukturera informationsflödet.

Eftersom JF beskriver handlingar för den tiden och handlingen framåt. Meningen *ضَرَبَ زَيْدٌ مَحْمُوداً* *Zayd slog Mahmûd*, för handlingen från tiden innan slaget till tiden efter. Vi förväntar oss att någonting ledde till händelsen och att något kommer att ske till följd av den. Tids- och kausalitetsaspekten är närvarande.

Om meningen omvandlas till JI, t. ex. genom att det direkta objektet topikaliseras *مَحْمُودٌ ضَرَبَهُ زَيْدٌ* försvinner dessa aspekter. Tiden står still för att vi skall ges en beskrivning av Mahmûd, och beskrivningen är att han någon gång under förfluten tid har blivit slagen av Zayd. Detsamma gäller om vi flyttar fram subjektet. I SV-meningen *ضَرَبَ مَحْمُوداً* beskrivs Zayd som att någon gång ha slagit Mahmûd.

Denna skillnad kan återges på svenska med övertydliga och omständliga relativsatser i stil med *Zayd var den som slog Mahmûd*, eller i vissa sammanhang pluskvamperfekt, ett uppehåll i den aktuella händelsekedjan för att ge en tillbakablick; *Zayd hade [tidigare] slagit Mahmûd*.

JI kan alltså till skillnad från JF inte vara ett led i en fortlöpande händelseutveckling.

6. Sammanfattning

Vi har sett hur den arabiska nationalgrammatiken har en sammanhängande metod att analysera alla typer av JI. Metoden delar upp meningen i två satsdelar. Den ena, oftast det inledande, identifieras som den entitet om vilket meningen vill ge information och kallas då *mubtada*'. Resten av satsen, som vare sig den är en egen sats, en fras eller ett enskilt ord, utgör den andra satsdelen, *khavar*, och identifieras som den information som ges om *mubtada*'. Om satsdelen som innehåller den nya informationen i sig är en fyllständig sats, måste den innehålla ett pronomen som syftar tillbaka till den första satsdelen och binder ihop de dem med varandra. Detta pronomen är antingen ett suffigerat pronomen eller personböjningen i ett verb.

Vidare tycks uppdelningen av meningar i JI och JF, som är främmande för västerländska grammatikers sätt att behandla det arabiska språket, sammanfalla med en viktig funktionell distinktion: JF redogör för och beskriver en handling eller händelse och för en eventuell händelsekedja framåt, medan JI - även om den innehåller ett finit verb - beskriver en person eller ett ting, och kan således inte föra en handling framåt. Skillnaden tar sig uttryck både på det satssyntaktiska och det textsyntaktiska planet.

Då den arabiska analysen av JF med termer som *fi'l* (den som handlar) och *fâ'il* (handlingen) utgår från en handling eller händelse, och analysen av JI med *mubtada*' (det som beskrivs) och *khavar* (beskrivningen), kan den funktionella aspekten av uppdelningen av meningar sägas ligga implicit i den arabiska analysmetoden, även om detta inte uttryckligen berörs i de undersökta arabiska grammatikerna

7. Appendix: Sammanställning av arabiska termer

Följande lista är en sammanställning av diskussionen i 3.2. Den presenterar definitioner givna med vedertagna västerländska termer, snarare än översättningar, och strävar efter största möjliga exakthet.

<i>jumla ismiyya</i> (JI)	En mening som inleds med nomen och/eller saknar verb
<i>jumla fi'liyya</i> (JF)	En mening i vilken verbet föregår subjektet (VS) eller som saknar utskrivet subjekt
<i>mubtada'</i>	Subjektet i JI
<i>mubtada' awwal</i>	Subjekt i en överordnad JI; meningens första <i>mubtada'</i>
<i>mubtada' thanin</i>	Subjekt i en underordnad JI; meningens andra <i>mubtada'</i>
<i>khavar</i>	Predikatsfyllnaden i JI
<i>fâ'il</i>	Subjektet i JF
<i>ibtidâ'</i>	Den tänkta faktorn som styr <i>mubtada'</i> s och <i>khavar</i> s kasus
<i>fi'l</i>	Predikat i JF
<i>maf'ûl bihi</i>	Direkt objekt
<i>mufrad</i>	<i>Khavar</i> bestående av en enskild nominalfras
<i>shibh jumla</i>	Prepositionsfras

8. Bibliografi

8.1 Källor

Bakir, Murtadha J. (1980) *Aspects of Claus Structure in Arabic*, Bloomington: Indiana University Linguistics Club

Brockelmann, Carl (1965) *Arabische Grammatik*, Leipzig: Veb. Ferlag Enzyklopädie

Cantarino, Vicente (1974) *Syntax of Modern Arabic Prose*, Bloomington/London: Indiana University Press

Dahlgren, Sven-Olof (2005) *Arabisk högspråklig grammatik*, Göteborg: Anatole Media

Da'kûr, Nadîm Husayn (1991) *al-Qawâ'id at-Tatbîqiyya fî an-Nahw al-Lugha al-'Arabiyya*, Beirut: Manshûrât bi-Husûn ath-Thaqâfiyya

نديم حسين دكتور (1991) القواعد التطبيقية في اللغة العربية، بيروت: منشورات بحسون الثقافية

Fischer, W. (1972) *Grammatik des Klassischen Arabisch*, Wiesbaden: Otto Harrassowitz

Haywood, J. A. & Nahmad, H. M. (2003) *A New Arabic Grammar*, London: Lund Humphries

Holes, Clive (1995) *Moderna Arabic – Structures, Functions and Varieties*, London & New York: Longman

Ibn Ya'îsh (Ed. Jahn, G. 1882) *Commentar zu Zamachsarîs Mufassal* (شرح مفصل (الزمخشري), Leipzig: F. A. Brockhaus

al-Khuwayskî, Zayn Kamâl (1987) *an-Nahw al-'Arabiyy wa-Tatbîquhu*, Alexandria: Mu'assasa Shabâb al-Jâmi'a

زين كامل الخويسكي (1987) النحو العربي وتطبيقاته، إسكندرية: مؤسسة شباب الجامعة

Socin, A. (1904) *Arabische Grammatik*, Berlin: Verlag von Reuther & Reichard

Wright, W. (1898) *A Grammar of the Arabic Language*, Cambridge: Cambridge University press

8.2 Litteratur

Bohas, G. m.fl (1990) *The Arabic Linguistic Tradition*, London & New York: Routledge

Goldziher, Ignaz (1994) *On the History of Grammar among the Arabs* (Studies in the

History of the Language Sciences 73), Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Publishing Company

Owens, Jonathan (1990) *Early Arabic Grammatical Theory* (Studies in the History of the Language Sciences 53), Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Publishing Company

Talmoun, Rafael (2003) *Eighth-Century Iraqi Grammar* (Harvard Semitic Studies 53), Winona Lake: Eisenbrauns

Versteegh, Kees (1997) *The Arabic Linguistic tradition*, London & New York: Routledge